

PRODUCȚIA DE CEREALE A ROMÂNIEI INTERBELICE ÎN CONTEXT EUROPEAN

Adrian PLATON

1. În ansamblul țărilor Europei interbelice, România deținea un **potențial uman și natural** remarcabil. Iată câteva date în susținerea acestei afirmații: greutatea specifică a populației agricole în totalul populației active din România era de 78,2%, pondere ce o plasa, între 20 de țări europene considerate, pe locul II (în ordine descrescândă); ponderea terenurilor arabile în suprafața teritorială totală a României era de 45,42%, fapt ce o situa pe locul 4 (tot în ordine descrescătoare) dintr-un număr de 16 state europene; după suprafața de teren arabil ce revine unui locuitor, România (cu 0,678 ha) se plasa în fruntea ierarhiei statelor europene. Menționăm că toate aceste evaluări sunt făcute la momentul 1938¹.

1.1. Referitor la suprafața arabilă a României, dorim să semnalăm două aspecte. Primul - de ordin calitativ - ar fi acela că, potrivit ultimelor investigații întreprinse în epocă de Institutul de Cercetări Agronomice, s-a dovedit "că solurile cele mai prielnice pentru agricultură, cu o fertilitate naturală

bună și pe care se pot obține încă recolte mari, fără îngrășăminte, sunt solurile din zona limită dintre stepă și regiunea umedă, adică cernoziomurile degradate și parte din solul brun-roșcat de pădure. Această zonă, cu pământuri în foarte bună stare de fertilitate naturală, era foarte restrânsă ca întindere în țara noastră"². Pentru restul - reprezentând cea mai mare parte a pământurilor arabile - se punea problema îngrășămintelor și diverselor amenajări și îmbunătățiri funciare care să ducă la un spor de recoltă agricolă. Cel de-al doilea aspect - de astă dată cu caracter cantitativ - este legat de faptul că în perioada interbelică partea covârșitoare (între 83% - în 1935 și 88% - în 1921) a solului arabil a fost cultivat cu cereale³. Deci, producția agricolă a României interbelice a avut un pronunțat caracter cerealier.

1.2. Importanța culturilor cerealiere - unul din cele trei produse de bază ale economiei naționale interbelice, alături de petrol și de lemn - este pusă în evidență și de ponderea deosebită pe care o dețineau supra-

¹ Datele sunt extrase din lucrarea: prof. dr. Gh. Dobre (coordonator) și A. Platon, *Economia României în context european-1938*, Edit. Fundației Științifice "Memoria Oeconomica", București, 1996.

² Encyclopedie Românei, vol.III, p. 297.

³ Anuarul statistic al României, 1939 și 1940, p. 405.

fețele cultivate în România cu grâu, secară, orz, ovăz și porumb în totalul suprafețelor semănate cu respectivele culturi în celelalte 25 de țări europene luate în calcul. Amintita greutate specifică a oscilat între 10,79% (limită minimă în anul 1920) și 13,51% (limită maximă în 1937). În cei 20 de ani avuți în vedere (1920-1939), ponderea a fost de peste 11,2% într-un număr de 11 ani, de peste 12% într-un număr de 5 ani, de peste 13,1% într-un număr de 3 ani și doar într-un singur an a fost de sub 11% (10,79% în 1920)⁴.

1.3. Din punctul de vedere al dinamicii, suprafețele cultivate cu cereale în România au cunoscut o curbă ascendentă - cu unele sincope mai mult sau mai puțin sensibile în anii 1926, 1930 și 1932 - până în 1936, an în care se atinge punctul cel mai de sus al perioadei dintre cele două războaie mondiale. Suprafața semănată cu cereale în amintitul an (11.444 mii ha) era cu peste 43% mai mare decât în 1920 (8.000 mii ha). Unei astfel de evoluții îi corespunde un ritm mediu anual de creștere de 2,1%. După 1936 suprafețele scad an de an ajungând la 11.184 mii ha în 1939, nivel ce reprezenta 97,7% în comparație cu 1936, dar era cu aproape 40% mai mare decât în 1920⁵.

Totalul suprafețelor cultivate cu cereale de către celelalte state europene a cunoscut tot o evoluție ascendentă, dar ritmul a fost mai lent decât în România. De la 66.138 mii ha în 1920 ele ating - după unele fluctuații, nu mari - vârful în 1938 - 82.278 mii ha, deci un spor de aproape 25% față de anul de bază. În 1939 suprafețele scad la 79.951 mii ha, ceea ce echivalează cu o diminuare cu aproape 3% în raport cu 1933, dar și cu o argumentare de aproape 21% față de anul de început al perioadei⁶.

Dacă comparăm suprafețele cultivate cu cereale în 1939 cu cele din 1920 vom constata: în cazul a opt țări (Belgia, Franța, Irlanda, Irlanda de Nord, Marea Britanie, Norvegia, Spania și Suedia) ele s-au micșorat; în situația altor unsprezece țări (Austria, Bulgaria, Cehoslovacia, Elveția, Danemarca, Finlanda, Germania, Iugoslavia, Portugalia, Ungaria și Lituania) ele au crescut, dar într-o proporție mai mică sau chiar mult mai mică decât în România; doar în șase state (Grecia, Albania, Italia, Polonia, Estonia și Letonia) indicii de creștere înregistrată au fost mai mari decât în România. Se poate afirma, deci, că în vreme ce în marea majoritate a țărilor europene se

⁴ Calculat pe baza datelor din: B. R. Mitchell, *European Historical Statistics 1750-1970*, London, The Macmillan Press Ltd., 1975, p. 210-226.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

practica deja sau se tindea spre o cultură cerealieră intensivă sau preponderent intensivă, în România această activitate își păstra caracterul precumpărător extensiv.

1.4. În 1920 structura suprafețelor semănate cu cereale în România era următoarea: grâu 25,3%, secară 4%, orz 17,5%, ovăz 12% și porumb 41,2%. Peste 20 de ani, în 1939, ea se prezenta astfel: grâu 36,5%, secară 4,3%, orz 9,8%, ovăz 5,3%, porumb 44,1%. Față de 1920 se poate observa o creștere sensibilă a suprafețelor cultivate cu grâu (un plus de 11,2 puncte procentuale) și o ușoară majorare a celor cu porumb (2,9 puncte), concomitent cu diminuarea suprafețelor cu secară (minus 0,3 puncte), orz (minus 7,7 puncte) și ovăz (minus 6,7 puncte). Aceste modificări își găsesc corespondență în valoarea unui coeficient al schimbărilor structurale egal cu 6,90. Relativ la cele arătate este de consemnat greutatea specifică deosebită a suprafețelor cultivate cu porumb (41,2% în 1920 și 44,1% în 1939), explicabilă prin răspândirea pe scară largă a mălaiului în alimentația populației rurale care forma partea covârșitoare a populației României în perioada interbelică. În ceea ce privește restul statelor din Europa, constatăm că schimbările de struc-

tură au fost mult mai mici (coefficientul pentru intervalul 1920-1939 a atins o valoare de numai 2,37). Culturile de cereale erau repartizate (în 1920) după cum urmează: 28,1% grâu, 23,6% secară, 13,6% orz, 25,3% ovăz și doar 9,4% porumb. Anul 1939 marchează un spor foarte puțin semnificativ al suprafețelor cultivate cu grâu (29,6%, deci un plus de 1,5 puncte procentuale), cu porumb (9,6%, deci o creștere cu numai 0,2 puncte) și cu secară (26,8% echivalentul unui plus de 3,2 puncte), simultan cu diminuarea la fel de neconcluzivă a celor de orz (minus 1,1 puncte) și ovăz (minus 3,8 puncte). Din datele statistice se observă însă că - spre deosebire de România - în celelalte țări porumbul fie că nu se cultivă (în cazul a 13 state), fie că suprafețele erau mult mai mici (atât sub raport absolut cât și relativ) decât în România care, din acest punct de vedere, se situa pe primul loc în Europa.

2. Deși producția de cereale a României interbelice a cunoscut o creștere cu 31,8% (de la 8.537 mii de tone media anilor 1920-1924 la 11.294,8 mii de tone media anilor 1935-1939)⁷ se poate susține că potențialul remarcabil de care dispunea - și la care ne-am referit mai înainte - nu și-a găsit o valorificare adecvată din punct de vedere eco-

⁷ *Idem*, p. 249-266.

nomic. În primul rând, producția s-a majorat într-un ritm inferior suprafețelor cultivate. Dacă producția a sporit - aşa cum aminteam - cu 31,8%, suprafețele s-au mărit cu 40,7% (de la 2.604,6 mii ha, media anilor 1920-1924 la 3.663,8 mii ha, media anilor 1935-1939), ritmurile medii anuale de creștere fiind de 1,4% și, respectiv, 1,7%. În al doilea rând, greutatea specifică a cerealelor românești în producția anuală totală a statelor europene a pendulat între 6,9% (limită minimă în anul 1934) și 10,7% (limită maximă în anul 1926). Pe parcursul celor 20 de ani interbelici, un număr de 5 ani România a detinut o pondere în producția europeană de cereale de până la 8%, un număr de 6 ani de până la 9%, un an până în 10%, șapte ani peste 10% (fără a depăși însă 10,7%) și un an sub 7%. Aceasta a făcut ca greutatea specifică a agriculturii românești să fie de 12% în totalul suprafețelor cultivate cu cereale în Europa între cele două conflagrații mondiale și de numai 8,9% în al producției totale europene.

3. Cauza care a determinat o atare situație a reprezentat-o **randamentul la ha**, deosebit de scăzut în România. Într-o ierarhie a 26 state europene țara noastră ocupa locul 23, cu 968 kg cereale la ha (media anilor

1920-1939). Față de țara aflată pe primul loc (Belgia) decalajele în defavoarea României se cifrău la 1.524,4 kg/ha (decalaj absolut) și de 2,57:1 (decalaj relativ), iar, în raport cu nivelul mediu al statelor consemnate, ecartul era de 332 kg/ha și, respectiv, 1,34:1⁸. Din punct de vedere diacronic, istoric - în ceea ce privește randamentele la hectar la culturile cerealiere - România se afla la nivelul atins de țările vest-europene industriale dezvoltate încă la jumătatea veacului trecut, fiind astfel handicapată față de țările respective cu aproape un secol. Este de reținut că randamentele la ha din România erau inferioare nu numai în cazul țărilor europene dezvoltate din punct de vedere industrial, ci și al statelor din sud-estul Europei (Albania, Bulgaria, Iugoslavia) cu structuri economice asemănătoare țării noastre și cu condiții pedoclimatice mai puțin favorabile.

4. Datele pe care le-am prezentat în cele de mai sus scot în evidență faptul că, deși caracteristica pentru întreaga perioadă interbelică este existența unei economii naționale de tip agrar-industrial, în cadrul căreia s-au produs însă treptat unele modificări în sensul atenuării în timp a predominanței elementelor agrare în favoarea celor de natură industrială, fără însă a

⁸ Idem, p. 210-226 și 249-266.

schimba caracteristica de economie agrar-industrială, agricultura românească avea un pregnant caracter extensiv, rezultat al mai multor cauze, printre care:

- modul în care a fost concepută și aplicată reforma agrară din 1921. După opinia expertilor, exprimată în "Enciclopedia României", "împrejurările politice au impus distribuirea de pământ la toti țărani î lipsiți, fără a se lua în considerare, ca pe vremea reformei lui Cuza, puterea de muncă și inventarul țaranului. Din această cauză s-au împrietărit foarte multe elemente slabe economicește, iar loturile au fost făcute prea mici. În multe părți Casa de Împroprietărire a trebuit să consimtă a se face loturi mai mici decât minimul prevăzut de lege. Astfel, pulverizarea proprietății, care era destul de mare înainte de reformă, a fost agravată încă... Decretul-lege pentru reforma agrară din Vechiul Regat (1864-n.n.) prevedea exploatarea terenului în obște, ceea ce ar fi permis o educare tehnică a țăraniilor și obținerea avantajelor tehnice a marii exploatari în sistemul micii proprietăți. Acest principiu sănătos a fost sacrificat de Guvernul și Parlamentul din 1921⁹. Aceiași specialiști concluzionau: "această fărâmătură a proprietății țărănești este distrugătoare și atinge însuși binele social oferit agriculturii și populației rurale prin ultima reformă agrară" (1921-n.n.);
- menținerea în forme și ritmuri diferite a vechilor structuri agrar-tradiționale, care anihilau sau blocau considerabil elementele social-economice noi de tip capitalist;
- nivelul deosebit de scăzut al dotării cu inventar viu și mort a agriculturii românești. Este suficient să arătăm că, în vreme ce în România (în 1938) revineau 2.436 ha la un tractor agricol, în Elveția numărul hectarelor era de 62, în Marea Britanie de 106, în Olanda de 210, în Suedia de 249, în Norvegia de 296, în Franța de 695, în Ungaria de 841, în Bulgaria de 1.387 s.a.m.d.¹⁰;
- menținerea unor sisteme învechite și anacronice

⁹ Enciclopedia României, vol. III, p. 300.

¹⁰ Datele au fost extrase din lucrarea menționată la nota bibliografică nr. 1, p. 183.

- de cultivare a pământului;
- nivelul redus și mai ales cu totul insuficient în raport cu necesitățile existente ale investițiilor;
- în fine, dacă la toate aceste neajunsuri se adaugă și "gradul înapoiat de cultură al majorității țăranilor, se poate ușor expli-

ca de ce producția agricolă arată un regres cantitativ și calitativ față de situația dinainte de reformă, în Vechiul Regat ca și în celealte provincii"¹¹, precum și locul periferic al agriculturii românești în Europa interbelică.

---

¹¹ *Enciclopedia României*, vol. III, p. 300.